

Так, київські старшокласники успішно опановують сучасні технології проектної роботи, які вчать мислити та діяти перспективно, комплексно й водночас різнобічно підходити до планування своїх ідей і задумів, враховувати всі фактори, які сприяють або заважають їх реалізації [3].

Таким чином, у системі освіти головним із завдань інноваційних технологій особистісно-зорієнтованого виховання є створення умов для самовиховання та самореалізації учнів, спрямування діяльності на розвиток особистості та її здібностей, надання можливості кожному учневі знайти себе в системі учнівського самоврядування.

Література

1. Закон України «Про освіту» // Освіта. – 1996. – 18 грудня.
2. Новикова Л.И. Самоуправление в школьном коллективе. – М., 1988.
3. Трикутник // Столична освіта. – 2000. – Вип. 6.
4. Чугаєвський В.Г. Учніське самоврядування в національній школі. – К., ВПЦ «Київський університет», 2004.

УДК 37.013.42 (075.8)

Л. В. Чугаєвська

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Проаналізовано вплив державної молодіжної політики в Україні на проблеми соціалізації молоді.

The impact of the state youth policy in Ukraine on the problems of socialization of young people is analyzed.

Перші громадські структури українського молодіжного руху зародилися ще у ХУІІ ст. і пройшли складний шлях свого розвитку, дещо послаблюючись впродовж ХУІІІ ст., й знову набираючи силу у ХІХ ст. Але становлення й формування українського молодіжного руху як складного соціального явища (мається на увазі не лише української за демографічною ознакою, а всієї молоді, яка проживала на українських землях у нинішніх її кордонах) проходило саме впродовж ХХ ст.

Беручи за основу, за головний критерій поділу історії молодіжного руху внутрішній стан його розвитку, оцінюючи його основні складові частини, напрями й форми його діяльності, можна виділити в його історії такі чотири основні періоди:

- *перший* – період зародження українського молодіжного руху (із часів появи перших молодіжних об'єднань, які заявили про себе ще в кінці ХУІІ ст. і діяльність яких пов'язана з так званими церковними братствами, і до

ВИПУСК 4

кінця XIX ст., коли активно діяли гуртки, громади української молоді, студентські земляцтва);

- *другий* (початок XX ст. – середина 20-х рр. для Радянської України і кінець 30-х рр. – для Західної України) – це період становлення й масового розвитку різноманітних громадських структур українського молодіжного руху, зародження молодіжної преси, появи перших законодавчих актів, що стосуються проблем молодіжного руху тих країн, до складу яких входили українські землі;

- *третій* (із середини 20-х (для УРСР) і з початку 40-х рр. (для Західної України, Буковини, Закарпаття до середини 80-х рр. XX ст.) – це період діяльності лише двох молодіжних організацій – комсомольської та піонерської, які виконували в цьому середовищі роль громадської молодіжної організації, філії комуністичної партії та здійснювали державні функції;

- *четвертий* (із середини 80-х рр. і до сьогоднішнього дня) – це період відродження українського молодіжного руху на сучасному етапі, коли, з одного боку, відбувається розбудова української держави, а з іншого – у країні існує складна політична, економічна й соціальна ситуація [1].

Окрему, специфічну сторінку в історії українського молодіжного руху можна відвести тим його структурам, які діяли в українській діаспорі та які водночас і є головним чином складовими громадських структур молодіжного руху тих країн, на території яких вони функціонують, а з українським молодіжним рухом їх єднає духовна близькість, намагання вивчати українську культуру, політичну та соціально-економічну ситуацію на батьківщині, соціальні проблеми української молоді і, за можливості, надання допомоги щодо їх розв'язання.

Молодь завжди відіграє важливу роль у суспільних процесах. Разом з тим, вона є однією з найнезахищеніших, найвразливіших верств населення. Це вимагає від суспільства постійної уваги підростаючому поколінню, сприяння його соціальній адаптації.

У результаті цього молодь стає і суб'єктом, і об'єктом суспільних перетворень:

-*по-перше*, самі молоді люди з метою підвищення ефективності їх впливу на суспільне життя намагаються об'єднатися у громадські структури;

-*по-друге*, саме суспільство проводить так звану молодіжну політику, завданням якої є створення необхідних соціально-економічних, політико-правових, організаційних умов і надання гарантій для соціального становлення, розвитку й удосконалення як окремої молодої людини, так і всього молодого покоління.

Одним з дієвих механізмів здійснення цих перетворень є молодіжний рух. Розвиток суспільства значною мірою залежить від того, як воно використовує цей чинник соціально-економічного та суспільно-політичного

функціонування. В усі часи й у всіх народів молодіжний рух дуже часто ставав своєрідним каталізатором суспільних перетворень. Все це визначає актуальність дослідження стану, характеру й рушійних сил як сучасного молодіжного руху так і його впливу на соціально-економічний розвиток держави.

Слід, також, відзначити, що молодь є об'єктивно сприйнятливою до новацій. І причиною цього є не лише юнацький ентузіазм і відсутність певного суспільного досвіду та знань про принципову неможливість чогось. У молоді є й інше підґрунтя для цього. Та її частина, яка опановує основи знань у навчальних закладах, переступаючи через застарілі й уже віджилі їх верстви, робить це на якісно іншій, об'єктивно багатшій основі, ніж це було можливим для старших поколінь, що, безумовно, відкриває простір для прогресивного поступу всього суспільства.

Соціальний розвиток молоді як великої демографічної групи населення значною мірою відображає відтворення суб'єкта суспільного виробництва, всієї життєдіяльності суспільства й відбувається на фоні загальних тенденцій цивілізованого поступу, розвитку конкретного суспільства як перехід молодої людини з одного якісного стану в інший – зміни її правового статусу, соціально-економічного становища, способів залучення до соціальної структури, характеру життєдіяльності тощо.

Соціальний розвиток молоді реалізується через державну молодіжну політику. Державна молодіжна політика – це складова як молодіжної політики, так і політики взагалі в сукупності з трьома її підсистемами: інституціональної, інформаційно-комунікативної та нормативно-регулятивної.

Перш ніж розпочати розгляд державної молодіжної політики, її впливу на соціальне становлення молоді, необхідно зробити деякі узагальнення визначень даного поняття. Дослідники в одні й ті самі поняття нерідко вкладають не однаковий, а інколи й протилежний смисл. Тому цілком природно, що й успіх у розробці та ефективному здійсненні молодіжної політики багато в чому зумовлений мірою розуміння, трактування самих термінів *молодіжна політика, державна молодіжна політика*.

Розглянемо кілька визначень першого із цих термінів:

за В.К. Криворученком: *«...Молодіжна політика охоплює всі сфери життєдіяльності молоді, включає в себе всі питання, пов'язані з формуванням і вихованням молоді, охоплює всі процеси соціалізації, всю сукупність ідей щодо місця і ролі молоді в суспільстві та їх реалізацію. Молодіжна політика є сукупністю дій всіх державних і громадських інституцій, проте кожен її суб'єкт, соціальна інституція здійснює її диференційовано, відповідно до своїх потреб і можливостей з урахуванням місцевих умов»* [2, 63].

за І.М. Ільїнським: *молодіжна політика – це, по-перше, система ідей, теоретичних положень про місце та роль молодого покоління в суспільстві;*

по-друге, це практична діяльність 15 суб'єктів такої політики: КПРС, Радянської держави, громадських організацій та інших соціальних інститутів щодо реалізації цих ідей, положень і директив з метою формування і розвитку, реалізації її творчих потенцій в інтересах будівництва нового суспільства [3, 45];

за М.Ф. Головатим (з поправкою на час і нові історичні умови): молодіжну політику в державі слід розглядати не взагалі, а з урахуванням того, що її суб'єктом є: держава, її органи (які практично реалізують таку політику), політичні партії, громадські організації й об'єднання, профспілки, соціальні інститути (освіти, культури), окремі громадяни й, обов'язково, самі молоді люди [4, 4].

Узагальнюючи наведені визначення молодіжної політики, можна зробити висновок, що вона є певною системою ідей, теоретичних положень стосовно місця, ролі й перспектив молоді в суспільстві, закріплених у законодавчих, нормативних актах, інших документах, а також діяльністю суб'єктів молодіжної політики щодо втілення цих теоретичних положень у реальність.

Молодіжна політика здійснюється в суспільстві в усіх сферах життєдіяльності молоді як в її інтересах, так і в інтересах суб'єктів цієї політики. Суб'єктами ж її провадження є всі суспільні інституції, що взаємодіють безпосередньо чи опосередковано з молоддю, а також сама молодь.

Таким чином, молодіжна політика – це комплексне явище, яке є результатом практичної, науково-теоретичної, ідеологічної та іншої діяльності соціальних інституцій щодо молоді. Її можна розглядати як інтегральну функцію багатьох змінних – діяльності держави, партій, громадських, релігійних, культурно-освітніх, виховних, благодійних організацій тощо. Вона включає в себе багато елементів, має складну структуру, й однією з її складових є державна молодіжна політика.

В.К. Криворученко вважає, що державна молодіжна політика – це в цілому політика, діяльність держави, спрямована на молодь, на підростаюче покоління, це вся діяльність держави стосовно молоді [5, 64].

Більш розширене визначення дає М.Ф. Головатий, який зазначає, що під державною молодіжною політикою слід розуміти наявність у суспільстві чітко й об'єктивно визначених, законодавчо закріплених ідей стосовно місця й ролі молоді в поступальному розвитку суспільства, а також системи різноманітних заходів, що сприяють реалізації цих ідей [3, 52]. Тобто мета державної молодіжної політики – створити необхідні соціально-економічні, політико-правові, організаційні умови й надати гарантії для соціалізації молоді, її соціального становлення, розвитку й удосконалення як окремої молодої людини, так і всього молодого покоління.

Принагідно наведемо визначення державної молодіжної політики, що прийняте Декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики

в Україні»: «Державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України» [5].

Слід зазначити, що держава в процесі свого розвитку розширює й удосконалює свої функції, виконання яких і становить її суть. Серед її функцій, як головні, можна виділити наступні: регулювання економічних відносин, забезпечення обороноздатності країни, співробітництво з іншими народами, сприяння розвитку освіти й науки, захист прав і свобод тощо.

Із часом функції держави урізноманітнюються й стають більш диференційованими. Держава, яка діє у загальнонаціональних інтересах, виступаючи офіційним представником суспільства, виконує широкий спектр функцій, у результаті чого суспільне життя набуває організованих форм, а суспільство – прогресивного розвитку.

Тому, якщо мати на увазі, що молодь тісно пов'язана з майбутнім і значною мірою впливає на нього, стає зрозумілим, чому з розвитком у держави виникають функції, спрямовані безпосередньо на сприяння соціальному становленню й розвитку молодого покоління, тобто, чому держава на певному етапі свого розвитку починає виконувати специфічну функцію, яку прийнято називати державною молодіжною політикою.

На ефективність державної молодіжної політики впливають чинники, що формуються різними сферами суспільно-політичного життя. До найбільш впливових з них слід віднести молодіжні організації, взаємодію з ними органів державної влади, що покликані безпосередньо опікуватися молодіжними проблемами. Адже активна участь молоді в діяльності молодіжних організацій сприяє її соціалізації, соціальному становленню. Можна з досить великою ймовірністю стверджувати, що чим розгалуженішою є структура молодіжних організацій, чим дієвішими й впливовішими вони є, чим більше молоді вони реально охоплюють, тим значнішим є внесок як молодіжних організацій, так і самої молоді в реалізацію державної молодіжної політики.

1 грудня 1998 року в Україні прийнято Закон «Про молодіжні та дитячі громадські організації», який визначає особливості організаційних і правових засад їх утворення та діяльності, а також державні гарантії щодо підтримки їх розвитку. Важливим є те, що даний закон містить основні законодавчі акти щодо молодіжних і дитячих громадських організацій, надає їм визначення та юридичний статус функціонування.

Даний закон є логічним кроком на шляху вдосконалення державної молодіжної політики щодо дітей та молоді. Він визначає такі принципи

ВИПУСК 4

утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій, як добровільність, рівноправність членів, самоврядування, законність, гласність, передбачає їх участь в органах державної влади та місцевого самоврядування з метою розробки та реалізації політики держави щодо дітей та молоді.

Для активізації їх залучення до цього процесу окремою статтею передбачено, зокрема, такі форми державної підтримки: надання молодіжним і дитячим громадським організаціям інформації про державну політику щодо дітей та молоді; методична та організаційна допомога з питань соціального становлення та розвитку дітей та молоді; сприяння створенню підприємств, установ та організацій, які надають послуги дітям та молоді або забезпечують її зайнятість тощо. У Законі особлива увага приділяється врегулюванню питань фінансування молодіжних та дитячих громадських організацій яке має здійснюватися через відповідні органи виконавчої влади, що працюють з молоддю, органи місцевого самоврядування та спілку всеукраїнських молодіжних громадських організацій.

Органи виконавчої влади, місцевого самоврядування можуть делегувати молодіжним і дитячим громадським організаціям повноваження щодо реалізації відповідних програм (проектів, заходів). У цьому разі вони надають їм фінансову й матеріальну допомогу та здійснюють контроль за реалізацією їхніх повноважень.

Перспективи розвитку будь-якого суспільства цілком справедливо пов'язуються з молоддю. Але об'єктивно енергія, сила й потенції молодого покоління здатні відігравати позитивну роль у розвитку цього суспільства лише за певних умов. Визначальними серед них є ставлення старших поколінь, суспільних інституцій та особливо держави, що виявляється в державній молодіжній політиці. Якщо в результаті провадження молодіжної політики створюються необхідні умови, надаються достатні гарантії для соціального становлення й розвитку молодого покоління, то воно буде здатне й матиме бажання спрямувати свою діяльність відповідно до інтересів суспільства у всіх сферах своєї життєдіяльності.

Поглибленню взаємостосунків між державними установами та громадськими молодіжними організаціями та об'єднаннями у вирішенні проблем соціалізації молоді, як на нашу думку, сприяло б:

- впровадження більш чіткої системи правового забезпечення самоорганізації, захисту молодіжних структур, їхня співпраця з державою;
- ширше залучення молодіжних організацій та об'єднань до розробки й реалізації державної молодіжної політики, здійснення молодіжних проектів і програм;
- сприяння з боку держави навчанню та перепідготовці лідерів й організаторів молодіжного та дитячого руху;

- розширення міжнародних контактів молодіжних і дитячих організацій;
- посилення уваги місцевих органів влади до регіональних громадських молодіжних структур.

Ці та інші заходи спонукали б розвиток молодіжного руху, а отже, сприяли б і більш ефективній реалізації державної молодіжної політики, що в значній мірі позитивно впливало б на процеси соціалізації молоді.

Література

1. Головенько В., Корнієвський О. Український молодіжний рух: історія та сьогодення. – К., 1994.

2. Криворученко В.К. К вопросу о законодательстве субъектов Федерации в сфере молодежной политики // Молодежная политика: Информ. бюл. – 1995. - №92 – 95.

3. Головатый Н. Ф. Социология молодежи: Курс лекций. – К., 1999.

4. Там же. Стор. 4.

5. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», ВВР від 15 грудня 1992 року, № 2859-ХІІ.

6. Чугаєвський В.Г. Молодіжна політика й соціальна робота: Навчальний посібник. – К., ВПЦ «Київський університет», 2005.

УДК 316.343-057.87

В. С. Чопей

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У статті розглядається сутність молоді взагалі та студентської молоді, зокрема, її місце в соціальній структурі суспільства, специфіка її соціалізації та ролі в суспільстві. Проаналізовано становлення теоретико-методологічних принципів дослідження студентської молоді, що відбувалося паралельно до розвитку соціології в цілому.

The article analyses the essence of youth in general and students in particular, their role in the social structure of society, socialization specifics and their place in the society. The formation of the theoretical and methodological principles of the study of students, which was taking place along with the development of sociology, has been analyzed.

Початок ХХІ століття в Україні, як і в багатьох інших країнах світу, характеризується кардинально стрімкими змінами в багатьох сферах суспільства, активними учасниками розбудови якого є молодь. Тому на